

Zihinsel ve Fiziksel Bir Süreç Olarak Okuma

Reading as a Mental and Physical Process

Mehmet KURUDAYIOĞLU¹

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi,
mkurudayi@hotmail.com

ÖZET

Okuma, değişik yönleri dikkate alınarak birçok kimse tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamaların farklılık göstermesinin sebebi, okuma eyleminin gözle görülmeyen zihinsel bir süreç olmasıdır. Kısaca okuma; yazılı simgeleri anlamlandırma, kavrama ve yorumlama eylemidir. Kuşkusuz, metinden anlam çıkarma ve düşünceleri anlayıp yorumlama, bu eylemi yapan kişinin zihinsel ve fiziksel özelliklerine göre oluşmaktadır. Okuma sürecinde, metin sadece bir uyarıcıdır. Çünkü asıl amaç alfabeler halinde kodlanarak iletilen mesajın okuyan insanın beyninde anlamlandırılmasıdır, metin sadece bir araçtır. Bu çalışmada, görme, algılama, anlama, kavrama, değerlendirme ve yorumlama aşamalarını kapsayan okuma sürecinin zihinsel ve fiziksel unsurları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, Okuma, Okuma süreci, Anlama, Beyin.

ABSTRACT

Reading, by being taken into consideration the various aspects in different ways, has been identified by great many people. The reason why these definitions differ from each other is that reading becomes an invisible mental process. Briefly, reading is a process that makes the written symbols meaningful, conceivable and interpretable. Undoubtedly, deriving a meaning from the text and understanding and interpreting the ideas form according to the mental and physical properties of the person who makes this action. The text is just a reminder in the process of reading. Because, the main purpose is making sense the message sent in the brain of the person reading by being coded in the alphabetic ways, and the text is only tool. In this study, the mental and physical aspects of reading process which cover vision, perception, understanding, comprehension, evaluation and interpretation stages are emphasized.

Keywords: Turkish teaching, Reading, Reading process understanding, Brain.

GİRİŞ

Okuma, matbaanın bulunuşundan, hatta yazıdan bile daha önce başlamıştır (Blaha ve Bennett, 1993:39). Daha da ileri giderek okuma eyleminin başlangıcını, insanın varoluşuna ve birbirleri ile iletişime geçtiği ilk dönemlere kadar götürmek kanaatimizce

yanlış olmaz. Bu konuda Blaha ve Bennett (1993) okumanın dilin oluşumundan bile daha eskiye gittiğini söylemektedir. Çünkü insanoğlu hayatta kalmak için dünyayı okumak zorunda idi. Daha sonra yazmayı öğrendi ve yeni bir kapıyı araladı. Türkkan (2000:18-19), yazının ilk önce MÖ 5000-4500 yılları arasında Mezopotamya'da Ön-Sümerler (Subarlar) ve MÖ 3200'lerde de Sümerler tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Tarih içerisinde yazı ve alfabe sisteminde gelişme ve değişmelerle beraber okumanın önemi daha da artmıştır. Okumanın mekanizması ve okuma öğretimi üzerine araştırmalar da yaklaşık yüz yıldan (Binbaşoğlu, 1993:15) beri yapılagelmektedir.

Yazı faaliyetinin amacı duygu ve düşünceleri başka insanlara aktarmak ve iletmektir. İnsanlar duygu ve düşüncelerini semboller hâlinde yazıya dökerler, bunu okuyan insan da semboller hâlinde kodlanmış olan bu mesajı anlamlandırarak çözer. İşte bu eyleme okuma denilmektedir. Eskiden insanların çok azı okunabilecek kitaplara sahip olabiliyordu, bu yüzden de herkes okumayı çabucak öğrenemiyordu. Günümüzde artık öğrenmek, bilgi edinmek, deneyimlerimizi paylaşmak, günlük dertlerden uzaklaşmak, rahatlamak hatta inançlarımızı pekiştirmek için okuyoruz (Blaha ve Bennett, 1993:39).

Okumanın değişik yönleri dikkate alınarak birçok araştırmacı tarafından değişik tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamaların farklılık göstermesinin temel sebebi okuma eyleminin gözle görülmeyen karmaşık zihinsel bir sürece sahip olmasıdır. En doğru ve kısa tanımıyla okuma; *yazılı simgeleri anlamlandırma, kavrama ve yorumlama* eylemidir (Avcıoğlu, 2000:10). Kuşkusuz, metinden anlam çıkarma ve düşünceleri anlayıp yorumlama bu eylemi yapan kişinin zihin, hayal ve fiziki özelliklerine göre oluşmaktadır. Binbaşoğlu (1993:15) okuma sürecinde metnin sadece bir uyarıcı olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü asıl amaç alfabeler hâlinde kodlanarak iletilen mesajın, okuyan insanın beyninde anlamlandırılmasıdır; metin sadece bir araçtır. Buna göre de okuma, yazılı bir metin karşısında, kişide ortaya çıkan bir dizi tepki olarak tanımlanabilir (Towler, 1936:45). Bu tepkiler de okumanın unsurlarını meydana getirmektedir. Okuma; *görme, anlama ve bellek* olmak üzere üç alan ile ilgilidir (Güneş,

1997:53). Bu çalışmada okuma sürecinin fiziksel ve zihinsel unsurları üzerinde durulacaktır.

Okumanın Fiziksel Unsurları

Görme, algılama, anlama ve okuma düzeyi; göz ve göz kaslarının hareketlerine bağlıdır. Daha çabuk ve daha iyi okumak için beyin ile gözün uyum içerisinde çalışması gerekmektedir (Akçamete, 1989:737). Kısaca, görme ve anlama okuma sürecinin fiziksel ve zihinsel unsurlarını oluşturmaktadır. Bu bölümde okumanın fiziksel unsurlarından, görme ve algılamada hayati öneme sahip göz kasları, netlik alanı, netlik açısı - okuma mesafesi üzerinde durulmuştur.

Göz Kasları

Okuma birbirine sıkı sıkıya bağlı görme ve düşünme mekanizmalarından oluşmaktadır (Richaude ve Gauouelin, 1990:23). Ancak düşünce ve gözün okuma yeteneği paralel olduğu zaman okumada başarı sağlanabilmektedir. Daha hızlı ve iyi okumak için gözlerimizle beynimizi birlikte çalıştırmaya alıştırmamız gerekiyor.

Eskiden, okuma sırasında gözlerin satır boyunca kesilmeksizin düz bir çizgi hâlinde gidip geldiği sanılırdı. Bu görüşün yanlışlığı yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. Emile Javal 1900'lü yıllarda yaptığı araştırmada gözlerin satır boyunca kayarak değil sıçrayarak hareket ettiğini kanıtlamıştır (Güneş, 1997; Richaude ve Gauouelin, 1990).

Göz kasları satır boyunca sıçrayıp bir alan üzerinde durmakta, o alanı okuduktan sonra yeniden sıçramakta, yeniden okumaktadır. Göz, normal bir gazete satırını saniyenin 40'ta biri hızla kayarak tamamlar, ara yerde saniyenin dörtte biri kadar bir süreyle duraklamalar yapar. Gözler satır üzerinde sıçrama hareketleri yaparken değil durakladığı zamanlar okur (Türkkan, 2000). Göz sıçramaları esnasında gözbebeği duraksar, satırdaki kelime veya kelimelerin fotoğrafını çeker, beyne yollar, sonra tekrar hareket ederek gene bir noktada okumak için durur (Türkkan, 2000; Buzan ve Keene, 1996:41). Bu duraklama süresi 15 salisedir (Güneş, 1997:54). Yani biz aslında

gözümüzün binlerce küçük sıçraması sonucunda okuyor ve anlıyoruz. Dolayısıyla okumanın temeli göz kaslarımızın bu sıçramalarıdır. Göz kaslarımızın sıçramaları ne kadar düzenli ve hızlı olursa okuma hızımız da o derece düzenli ve hızlı olur.

İnsan gözü tıpkı bir fotoğraf makinesine benzemektedir. Farklı uzaklıklara ayarlanabilen bir merceği, ışığın geçtiği gözbebeği, ışığın şiddetine göre gözbebeğini büyültüp küçülten irisle gözün gerisinde ağ tabakası bulunmaktadır (Güneş, 1997). Gözler çok gelişmiş bir fotoğraf makinesidir, şöyle ki; gözde 130 milyon ışık alıcısı var. Bu alıcıların her birisi, saniyede en az beş bin foton (ışık enerjisi kümesi) alabiliyor. Gözler, bir milyondan fazla farklı rengi ayırt edebiliyor. İsviçre'deki CERN Laboratuvarı gözlerimizin inanılmaz gelişmişliğine uygun bir fotoğraf makinesi yapmanın 68 milyon dolara mal olacağını belirtmektedir (Buzan ve Keene, 1996:40).

Göz vasıtası ile beyinde görme işleminin tamamlanması sürecini Yüksel ve Yurdaşık (2001) şu şekilde ele almaktadırlar: “Bu işlem sırasında görünen spektrumun ışık enerjisi, görme siniri ile iletileni aksiyon, potansiyeline çevrilir. (Görünen ışığın dalga boyu yaklaşık 400-700 nm. sınırları arasındadır. Ultraviyole ve enfraruj ışınlar insan retinasını uyarmaz.) Retina üzerinde beliren cisim görüntüleri beyin korteksine iletilerek görme duyusu yaratılır. Gözün saydam ve kırıcı ortamlarından geçen ışık, retinanın (ağ tabaka) çok özelleşmiş bir bölgesi olan makulaya (sarı nokta) odaklanır. Işığı emebilen hücrelerdeki foto kimyasal reaksiyonlar, sinir hücrelerinin uyarılmasını sağlar. Uyarım, retinadan sonra sırasıyla, görme siniri, optik kiyazma (iki görme sinirinin kesiştiği nokta), optik radyasyo, çeşitli beyin çekirdekleri ve nihayet beynin görme merkezi olan oksipital loba ulaşır. Bu yol, hâlâ pek çok noktası aydınlatılmamış komplike bir iletim ağıdır.”

Normal okuma sırasında, gözlerimiz binlerce satır üzerinde hareket etmekte ve tıpkı uzun mesafeli bir koşu yapmış gibi yorulmaktadır. Eğer bu koşu düzensiz bir koşuysa, yani bir hızlı koşuyor, biraz duruyor, biraz geri dönüyor, sonra aşırı bir hızla koşuyor, sonra yavaşlıyor, sonra tekrar duruyor, geri dönüyor ve yürüyorsa hedefimize zamanında veya çabuk varmamız çok zor olduğu gibi aşırı derecede de yorgunluk

hissederiz. Oysa hedefimizi belirleyerek kararlı adımlarla aynı tempoda durmadan ve geri dönmeden koşarsak, hedefimize daha çabuk ve yorulmadan ulaşırız. Gözlerimizin yolu ise, işte bu binlerce satırdır. Bu binlerce satır üzerinde gözlerimizi çoğu kez bilinçsizce koşturuyoruz.

Burada öncelikle şunu bilmeliyiz ki, göz kaslarımız da tıpkı bacak ve kol kaslarımız gibi yorulurlar. Bu yorgunluk bize bacak ve kol kaslarının yorgunluğu gibi doğrudan yansımaz. Bu yüzden göz kaslarının yorgunluğunu güç fark ederiz. Yine göz kaslarımız tıpkı kol ve bacak kaslarımız gibi gözlerimize, iç içe iki farklı hareketi yaptırır: Bunlardan biri sıçramadır. İkincisi ise, gözümüzün satırda okumak için her duruşunda, göz kaslarımızın iki gözümüze 13-19 derece arasında bir açı yaptırmasıdır. Bu sırada da göz kaslarımız ayrı bir enerji harcar (Yalçın, 2002).

Göz, okuma sırasında satır üzerinde ilerlerken sıçrama ve duraklama hareketleri yapar. Okuma esnasında bu hareketler sürüp gider. Hem okumanın fizikî boyutundan hem de okuyucunun gereken özeni göstermemesinden dolayı göz büyük bir enerji harcamaktadır. Bu bakımdan gözün bakımına özen gösterilmeli ve göz kasları güçlendirilmelidir. Okumanın daha başarılı olması, gözün daha az yorulması ve daha az enerji sarf etmesi için çevresel özelliklere de dikkat etmek gerekmektedir.

İyi bir aydınlatma okumayı kolaylaştırır ve gözleri korur. Gözler doğal ışığa karşı dayanıklıdır, fakat kötü ve yetersiz bir ışıkta gözler çok çabuk yorulmaktadır (Richaude ve Gauouelin, 1990:16-20). Okuma sırasında gözü korumak için birtakım tedbirler alınabilir; bunlar okumak için gün ışığını tercih etmek, gözü yoran ışıktan uzak durmak, okunacak metne gözü alıştırmak için okumadan önce okunacak metin üzerinde göz gezdirmek, hızlı okumak için tempoyu birdenbire artırmak yerine bu hızı belli bir süreye (bir haftalık, bir aylık vb.) yaymak gibi önlemlerdir (Aktaş ve Gündüz, 2001:25). Ayrıca görme mesafesi ve açısının da gözün en az yorulacağı şekilde ayarlanması gerekmektedir.

Okuma esnasında yorulan gözü dinlendirmek için değişik uygulamalar yapılabilir. Gözlerin kasıldığı hissedildiğinde durulmalı ve gözler, kitaptan başka bir alana veya sayfadaki boşluklara yönlendirilmelidir. Daha sonra palming denilen avuç içi masajı uygulanmalıdır. Avuç içleri, fazla bastırılmadan göz yuvarlaklıklarının üzerine tam karartma yapacak şekilde konulmalıdır. Avuç içlerinin sıcaklığı, yorulmuş olan gözlere bir gevşeme duygusu vermektedir (Kadioğlu, 2004; Güneş, 1997). Daha sonra okumaya devam edilmelidir. Bu, göz kaslarının dinlendirilmesinde etkili bir yöntemdir.

Netlik Alanı (Aktif Görme Alanı)

Okumanın fiziksel unsurlarından biri de aktif görme alanıdır. Aktif görme alanı, göz kaslarımızın gözlerimizi satırda bir noktaya sabitleştirdikten sonra ortaya çıkan bölgedir. Gözle gözün bir bakışta kavradığı sözcükler arasında oluşan alana aktif görme alanı denilmektedir (Richaude ve Gauouelin, 1990:40). Gözümüz bu bölgeye giren tüm yazı, şekil ve grafikleri net olarak görür ve beynimizdeki görme merkezine ulaştırır (Yalçın, 2002). Bu alanın sayfa üzerindeki iz düşümü daire (Buzan ve Keene, 1996:42) veya elips (Richaude ve Gauouelin, 1990:40) şeklindedir.

Görme genişliği olarak da adlandırılan aktif görme alanı dar olan okuyucular bir göz duruşunda 6 harf görebilirken, aktif görme alanı geniş olan okuyucular 15-20 harf görebilmektedirler (Göğüş, 1978:61). Aktif görme alanı okumada önemli bir faktördür ve çeşitli çalışmalarla geliştirilebilmektedir (Güneş, 1997:54). Gözlerin iki ana görüş biçimi vardır. Bunlar: keskin ya da merkezî odak ve çevresel ya da geniş görüş. Merkezî görüş yani aktif görme alanı yatay ve dikey olarak altı sözcüğü net olarak kapsamaktadır (Buzan ve Keene, 1996:41)

Gözümüz aktif görme alanının dışında kalan kısımları net olarak görmese de algılayabilmektedir. Gözün satır üzerinde bir duruşta görebildiği sözcüklerden anladığı kavramın genişliğine algı genişliği denir. Bu alan gördüğümüz yazıdan daha geniş olur; çünkü zihin ilerideki anlamı tasarlayabilir (Göğüş, 1978:63). Algı genişliği de kelimelerin cümle içindeki bağlamsal anlamlarıyla doğrudan ilgilidir (Onan, 2009:88)

Metin üzerinde ne kadar geniş bir alan görülüyor ve göz sıçramaları ne kadar geniş bir alanda yapılıyorsa, duraklamaların sayısı ne kadar azsa ve duraklamalarda ne kadar az duruluyorsa okumanın başarısı o kadar yüksektir. Böyle okurlara iyi okur denilmektedir (Binbaşoğlu, 1993:17).

Netlik Açısı ve Okuma Mesafesi

İki gözümüz birden satırlar üzerinde soldan sağa doğru düzenli bir biçimde hareket etmektedir. Bu hareketleri gözler sıçrayarak gerçekleştirir. Gözler, bir satıra bakıp bir noktada sabitleşme sırasında 13–19 derecelik bir açı yapmaktadır (Yalçın, 2002:49; Arıcı, 2008:13). Bu esnada göz ile okuma metni arasındaki açı da 50-80 derece olmalıdır. İdeal olanı 70 derecedir (Kadıoğlu, 2004:115). Gözlerin okuma esnasında birbiri ve okuma nesnesi ile yapmış olduğu bu açılara *netlik açısı* denir. Göz ancak bu netlik açısı ile oluşan netlik alanındaki yazıları algılayabilmektedir. Okurken kitap, yüze paralel olarak tutulur ve gözler satırlar üzerinde gezerken onlardan biri satırlardan birine daha uzak kalır. Daha sonra satırın diğer ucuna geçince de diğer göz, satırın diğer ucuna uzak kalmaktadır. İşte gözümüz kitaba ne kadar çok yaklaşırsa satır üzerinde gidiş geliş sırasında daha büyük açılar çizmek zorunda kalmakta ve göz kaslarımız daha çok yorulmaktadır. Bunun için de okuma alışkanlığı kazanırken okuma mesafesini çok iyi ayarlamamız gerekmektedir.

Okuma mesafesi, göz ile okunan yazı arasındaki mesafedir. Normal oda aydınlığında okuma mesafesi 30-40 cm olmalıdır. Kişiden kişiye değişmesine rağmen bu mesafeye dikkat edilmesi, gözün yorulmadan okuyabilmesi için önemlidir (Yalçın, 2002:50; Arıcı, 2008:14). Bu mesafenin ifade edilen değerlerin çok üstünde veya altında olması görme bozukluklarına neden olabilmektedir.

Okumanın Zihinsel Unsurları

Okumanın fiziksel unsurları sağlıklı bir biçimde oluştuktan sonra, okumanın ikinci ve daha karmaşık bir aşaması başlamaktadır. Bu aşamanın karmaşık olmasının nedeni,

zihinsel unsurların somut örneklerle açıklanmasının zorluğudur. Bu yüzden okumanın önemini anlatmak ve anlamak güçleşmektedir. Zihinsel unsurlar, okumanın beynimizle ilgili bölümüdür.

Beyin ve fonksiyonları üzerinde yapılan çalışmalar, zarar görmüş beyinler ve otopsi ile elde edilen bilgilere dayandığı için bize kesin sonuçlar vermemektedir. Karmaşık yapısı ve beyin üzerindeki deneysel çalışmaların çok kısıtlı olarak gerçekleştirilmesi, onun okumadaki işlevleri üzerine kesin olarak konuşmamızı engellemektedir. Ancak günümüzde bilgisayarlı görüntüleme tekniklerinin gelişmesiyle beraber okumanın beyin ile ilgili unsurları daha belirgin ve somut hâle gelmiştir

Brodmann'ın başını çektiği bir grup bilim adamı beyin hücrelerini mikroskop altında inceleyerek farklılaşan alanları numaralandırmış ve bundan stioarşiteknotik yapılanma sistemi doğmuştur. Bu alanların sayısı 100'ün üzerindedir (Tanrıdağ 1991:11). Bütün alanların fonksiyonları bilinmemekle beraber bazı alanların yerine getirdiği fonksiyonların bilindiği söylenebilir. Bu alanlarla ilgili tespitler Brodmann ve daha sonra gelen bilim adamlarının yapmış olduğu çalışmalarla geliştirilerek elde edilmiştir. Buna göre motor fonksiyonların beyindeki 4. alanda, hissiyatın (duygular) 3, 2 ve 1. alanlarda, işitmenin 41. alanda, görme ve tanımanın 17, 18 ve 19. alanlarda, konuşmanın 44. alanda, anlama ve dil formasyonunun 22. alanda, okuma ve yazmanın da 39. alanda gerçekleştiği söylenebilir (Tanrıdağ 1991:12-19). Demek ki okumanın gerçekleşmesinde rol oynayan altı farklı alan (17 –görme-, 18 -tanıma-, 19 –görüntü belleği-, 22 –anlama-, 39 –okuma- ve 44.-konuşma- alanlar), okumanın zihinsel unsurlarını meydana getirmektedir. Bütün bu anlatılanlardan hareketle okumanın zihinsel unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz: görüntü merkezi, görüntü tanıma, görüntü yorum alanı (görüntü belleği) okuma merkezi, konuşma merkezi (sesli okuma).

Görüntü Merkezi

Sahip olduğumuz tüm bilgilerin yaklaşık %80'i optik yolla, yani gözlerimiz üzerinden edinilmektedir (Doğan, 2001). Işık vasıtasıyla görüntü şeklinde taşınan bu bilgilerin

gözler tarafından toplanması ve elektriğe çevrilmesi süreci görüntü merkezinde oluşmaktadır. Elektriğe yüklenen bilgi, sinir ağlarıyla beyne iletiildiğinde görme işlemi biter. Gözlerin görüntülemesi, gözler açık olduğu sürece devamlıdır (Güneş, 2009).

Gözün retina tabakasında, alınan bilgilerin topografik bir resmi oluşur. Bilgiler iki gözden kortekse tamamen bağımsız ve ayrı yol izleyerek gelir. Görüntü, her iki gözümüz tarafından da algılanarak beynimizin sol ve sağ yarısındaki görüntü alanlarına ulaştırılmaktadır. Görüntü bu merkeze ters olarak düşer. Beynimizin sol ve sağ yarısında bulunan merkezlere görüntü ayrı ayrı gitmekte, daha sonra birleştirilerek düz okunmaktadır. Bu merkez, görüntünün tam ve eksiksiz tanınması için gözümüzün netlik, ışık-gölge ve benzeri gelişmelere göre biçim alarak görüntüyü sağlıklı tanımlamaya yönelik bir çalışma yapmaktadır. Bu merkezin önemi, kendisine gösterilen sembollerin hızla kavranmasını ve beynin diğeri bölümlerine iletilmesini sağlaması; görüntünün ışık, gölge ve netlik açısından ortaya çıkan problemlerini çözmesindedir. Eğer görüntünün beyne ulaşmasında, bu merkezden kaynaklanan bir sıkıntı olursa görüntü geri dönmekte ve gözümüz ya oluşturduğu aktif görme alanında uzun süre kalmakta ya da geri dönüşler yapmaktadır (Doğan, 2001; Yalçın, 2002).

Tanıma Merkezi

Bu merkez görme alanımızdan gelen bilgileri hızla tanımaya yönelmektedir. Tanıma aşamasında görüntü alanından gelen sembollerin sadece zati anlamları vardır. “zarf” kelimesini düşünelim: Tanıma işlemi “z”, “a”, “ı” ve “f” sembollerinin kavranmasıyla gerçekleşir. Bu sembollerin bir araya geldiklerinde oluşturdukları sembol bloğunun anlamı olan “ZARF GÖRÜNTÜSÜ” ise henüz kavranmamıştır (Güneş, 2009). Bu, gerçek bir görüntü olabileceği gibi simgesel bir tanımlama da olabilir. Bir grafik, bir yazı, bir çizim vb. şeylerin her birinin özelliklerini hızla birbirinden ayırarak tanımlama becerisi, beynimizin bu merkezinde oluşmaktadır. Her türlü figür, görüntü, kavram, yazı burada ayrıştırılmaya çalışıldığı için beynimizdeki bu merkezin eğitimi için farklı uygulama çalışmaları geliştirilmektedir. Gördüğümüz biçimleri hızla birbirinden

ayırma, karikatür, çizim veya tasarımların arasındaki bağlantıyı çözme bu çalışmaların başlıcalarıdır.

Görüntü Yorum Alanı (Görüntü Belleği)

Bu alana tanımlanmış olarak gelen görüntü, onunla ilgili daha önce edindiğimiz bütün bilgilerle karşılaştırılır. Görüntü tanıma merkezinden gelen bilgiler, imajlar veya semboller bu alanda kavranılır.

Beynin tanıdığı sembol bloklarına yüklenen imajların, anlamların idrak edildiği an, kavrama anıdır. Kavramayı daha iyi tanımak için şu örneğe bakalım: Japonca bir kelime olan “gakse”yi tanırırsınız, ama Japonca anlamını bilmiyorsanız kavrayamazsınız. Aynı anlama gelen “student” kelimesini İngilizce bilginiz varsa kavrayacaksınız. Türkçede “öğrenci” dediğinizde ise bu kelimeyi hemen hem tanıyacaksınız hem de kavrayacaksınız (Güneş, 2009).

Daha önce o konuda okuyarak, görerek ve yaşayarak elde ettiğimiz tüm bilgilerin içinden ilgili olanlar seçilerek yorum alanımıza gönderilmiş görüntüye dair bir kanıya varılır ve bu kanı, okuma merkezimize gönderilir. Bu merkez birikimlerimizi kullandığımız en önemli merkezdir. Burası, yaşadığımız sürece edindiğimiz bilgilerin tamamının okuduğumuz bilgilerle karşılaştırılması nedeniyle bilgi birikimimizin kapısıdır.

Bilgi, beynimize ne kadar düzenli ve bilinçli olarak yerleştirilmişse oradan da aynı düzenlilik içinde çıkarak yeni okuduğumuz bilgi ile karşılaştırılır ve bir yargıya varılır. Hızlı okumanın beyinle ilgili noktalarından en önemlisi olan bu merkezin eğitimi ile bellek eğitimi arasında yakın bir ilgi bulunmaktadır. Bu yüzden hem bilginin doğru algılanması hem de kullanılması sürecinde bu merkeze büyük bir iş düşmektedir

Gözümüzün iletmediği görüntünün, görüntü yorum alanında geç yorumlanması, göz kaslarımızın hareketini sınırlar ve ağırlaştırır. Bu yüzden okuma hızımızı düşürür. Okuma hızımızın düşmesi ve anlamının gecikmesi ise bizi, ya aynı satırdaki veya

paragraftaki bilgiyi tekrar tekrar okumaya veya psikolojik strese sürükler. Anlama, ne kadar hızlı ve kolay olursa okumaktan zevk alma da o kadar fazla olur.

Okuma Merkezi

Okuma merkezi, beynimizde sessiz okuma dediğimiz işlemin tamamlandığı bir merkezdir. Buraya kadar olan gelişmeler, okuduğumuz bir şeyi tamamıyla anlamamıza yardımcı olur.

Dille ilgili dolayısıyla da okuma ilgili merkezler, beynin her iki yarı küresinde ve birbirlerine uzak yerlerde bulunmasına rağmen beyin hiyerarşik bir yapıya sahiptir (Tanrıdağ, 1993:36). Okuduğunu algılama, anlama ve kavrama faaliyetleri beyindeki farklı merkezlerin uyumlu çalışması ile mümkün olmaktadır.

Güneşten gelen ışınların bir kısmı da gözü uyarmamakla birlikte, beyni etkiler ve başka mekanizmalarla görme merkezini harekete geçirir. Göz beynin çok özelleşmiş bir bölümü olarak, ışığı mükemmel bir şekilde algılar; ama sadece o kadar... Esas görme, beyinde gerçekleşir. Algılanan dalgalar, beyinde daha önceden yüklenmiş veri tabanı ile birleştirilip sentez edilmek suretiyle değerlendirilir. Sonra da hayali oluşturan görme grubu içinde bir imaj ortaya çıkar. İşte bu imaj, bizde “görüyoruz” sanısını uyandırır. Beyin, gerek gözün sınırları içinde kalarak kendisine ulaşan dalgaları, gerek onun dışında doğrudan aldıklarını değerlendirerek düşünür, hisseder ve gerekirse hayal merkezini devreye sokarak görür. Böylece görme merkezinin, gördüğüne değil, kendisine ulaşan frekanslara göre karar verdiği ortaya çıkar (Yüksel ve Yurdaişik 2001). İşte bu merkez,, gözün değişik kanallarla gönderdiği metin fotoğraflarını anlamlandırır. Okumanın zihinsel süreçleri tam anlamıyla bilinmiyorsa da bu merkez okuma işleminin tamamlandığı merkezdir.

Konuşma Merkezi

Eğer okuma sessiz değil de sesli yapılacak olursa okuma işlemi okuma sürecindeki işlemler okuma merkezinden konuşma merkezine intikal etmektedir. Konuşma merkezi,

beynin psikomotor hareketlerden sorumlu alanını harekete geçirerek gördüğümüz yazının diyafram, göğüs kafesi, ses telleri, dil, diş ve dudaklar gibi konuşma organlarımız tarafından sesli olarak dışa vurulmasını sağlamaktadır. Sesli okumada birçok organ bu sürece dâhil olduğu ve doğası gereği konuşmanın okumaya göre daha yavaş gerçekleştiği için sesli okuma, sessiz okumanın yaklaşık iki katı bir sürede cereyan etmektedir (Yalçın, 2002).

Konuşma merkezi, beyindeki lisanla ilgili farklı alanlarla birlikte düşünülmelidir. Yapılan çalışmalar beyindeki konuşmayla ilgili özelleşmiş dil merkezlerinin üç alanda toplandığını göstermektedir. Bu alanlar Broca alanı (44. alan), Wernicke alanı (22. alan) ve angüler girüs (39. alan)'tür. İlk iki alan belirli bazı fonksiyonları yerine getirirken üçüncü alan daha karmaşık dil fonksiyonlarını ortaya koyar. Bu üç özel alanın birbirleri ile olan bağlantıları da konuşmada büyük bir öneme sahiptir. Broca ile Wernicke merkezleri arasındaki bağlantı, insanların karşılıklı olarak duyma ve konuşma şeklinde kesintisiz iletişimini sağlar. Bir insanın duyduğu bir şeyi doğru olarak tekrarlaması da bu bağlantı ile olur. Wernicke ve angüler girüs arasındaki bağlantı, anlama fonksiyonlarının hem işitsel hem de görsel olarak bir bütün hâlinde oluşmasını sağlar. Angüler girüs ile Broca alanı arasındaki bağlantının en önemli işlevi sesli okumanın gerçekleştirilmesidir (Tanrıdağ, 1993:38-43).

Sessiz okuma (okuduğunu anlama) ile sesli okumayı birbirinden ayırmak gerekmektedir. Çünkü sesli okumayla okuduğunu anlama ayrı ayrı şeylerdir. Konuşma tutukluğu sesli okumaya engel olabilir, ama kişi okuduğunu anlayabilir (Tanrıdağ, 1993:53). Okumayla ilgili beyindeki bu merkezler arasında eşgüdümün sağlanması çok önemlidir. Bunu da psikomotor merkez sağlamaktadır. Bu merkezdeki problemler, kekemelik, geriye dönüşler, kelimeleri okuyamama, sesli okuyamama şeklinde ortaya

SONUÇ

Okuma ve okunandan anlam kurma becerilerini kazandırmak, insanın hayatını anlamlı hâle getirme amacıyla eğitim programlarında ve öğretim sürecinde yerini almaktadır.

Bundan dolayı öğretmenler, özellikle de Türkçe öğretmenleri bu beceriyi nasıl kazandırıp geliştirebilecekleri konusunda bilgili ve becerili olmak durumundadırlar (Akyol, 2010:33). Okuma ile ilgili yapılan tanımlar, okumanın iki yönünü ortaya çıkarmaktadır. Bunlar, yazıyı oluşturan sembolleri görmek, tanımak ve bu sembollerin anlamlarını kavramaktır. Karmaşık bir süreç olan okuma, görme ve seslendirme yönüyle fiziksel; kavrama yönüyle de zihinsel bir süreçtir. Okumada başarılı olmak için bu iki sürecin uyum ve eşgüdüm içerisinde çalışması gerekir (Özbay, 2009:5). Bunların birinde eksiklik varsa diğeri ilerleyememektedir. Bu sebeple okuma eğitiminde her iki sürecin beraberce geliştirilmesine dikkat edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akçamete, G. (1989). Üniversite Öğrencilerinin Okumalarının Değerlendirilmesi *Ank. Üniv. Eğt. Bil. Fak. Dergisi*, 22(2), 735-754.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2001). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2010) *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2008). *Okuma Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Avcioğlu, H. (2000). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuma Becerilerinin Değerlendirilmesi *Eğitim ve Bilim*. C.25, (Ocak) S.115, s.10-17.
- Binbaşıoğlu, C. (1993). Okumanın Mekanizması ve Okuma Aracının Bazı Nitelikleri. *Çağdaş Eğitim*. C.18 (Kasım), S.193, s.15-20
- Blaha, B. A. ve Bennett, J. M. (1993). *Yeni Okuma Teknikleri*. (Çev. Doğan Şahiner), İstanbul: Rota Yayınları.
- Buzan, T. ve Keene, R. (1996). *Dehanın El Kitabı*. İstanbul: Sabah Yayınları.
- Doğan, M. (2001). Neyi Nasıl Görüyoruz? Nasıl Öğreniyoruz? *Popüler Bilim*. Haziran Sayısı. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~dogan/7.html> (Erişim: 28.12.2009).
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güneş, F. (1997). *Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları
- Güneş, İ. (2009). Okuma ve Hızlı Okuma Eğitimi, <http://idari.cu.edu.tr/igunes/hizli1.htm1> (Erişim: 24.12.2009).
- Kadioğlu, M. (2004). *Çok Hızlı Okuma Teknikleri*. İstanbul: İm Yayınları.
- Onan, B. (2009). Türkçe Dil Yapılarının Ana Dili Eğitimindeki İşlevleriyle İlgili Bazı Tespitler. *Gazi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl.3, S.4. (Bahar), s.83-92.

- Özbay, M. (2009). *Anlama Teknikleri I: Okuma Eğitimi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Richaude, F. ve Gauouelin, M. F. (1990). *Çok Hızlı Okuma Teknikleri*, (Çev: A. Sarp), Ankara: Nil Yayınları.
- Tanrıdağ, O. (1991). *Davranış Nörolojisi Yazıları*. Ankara: GATA Basımevi.
- Tanrıdağ, O. (1993). *Afazi*, Ankara: GATA Basımevi.
- Towler, D. B. (1936). *Okumanın Tatbik Edilmiş Psikolojisi* (Çev. Rahmi İ. Kolçak), İstanbul: Şirketi Mürettebiye Basımevi.
- Türkkan, R. O. (2000). *Anlayarak Çok Hızlı Okuma*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yüksel, A. F. ve Yurdaşık, I. (2001). Göz ve Görme. *Popüler Bilim*, Haziran Sayısı, <http://www.genetikbilimi.com/tip/gorme.html> (Erişim: 28.12.2009).

SUMMARY

Reading has been defined by many in various ways considering its different aspects since reading is a part of an invisible mental process. The best and the shortest definition for reading is "to decode, make sense of, comprehend and interpret the written symbols". Without a doubt, sense-making, comprehension and interpretation are highly dependent on the mental and physical features of the reader. Text is just a stimulus, a medium in the reading process because the main purpose is to decode and comprehend the message codified in symbols. Reading is a series of responses to a written text, which are essential to reading.

The physical side of reading is characterised by eye muscles, brightness field, brightness angle, reading distance and resting. Eyes jump from one field to another across a line and after reading one, it jumps to and reads another. Eyes read a line in a newspaper in 1/40 of a second and pause for 1/4 of a second between the lines. Our eyes can read as they take a pause not as they jump across. Active visual field is that occurs when we fix our eyes on a certain point across the line, in other words, the field that eyes create among the words they see at a glance. Our eyes can brightly see any writing, drawing and figure within its range and transmit them as signals to the visual cortex. The angle that occurs between the eyes or between the reading object and the eyes is called brightness angle. The optimum brightness angle is 70 degrees. The distance between eyes and reading object is called optimal reading distance, which

should be 30-40 cm in “normal” room light. Eye muscles get tired very quickly as a result of excessive reading and should rest.

The complexity of reading act does actually take place in mind. Research carried out on brain revealed that certain parts of brain are related with reading. Brodmann (et al.) closely examined the brain cells and defined some 100 special areas in human brain. Some of the functions are known while others are not. These areas functions of which are known are as follows; area 4 for primary motor functions, areas 3, 2 and 1 for sensory functions, area 41 for auditory functions, areas 17, 18 and 19 for recognition and visual functions, area 44 for speech, area 22 for comprehension and linguistic functions and area 39 for reading and writing. Deductively speaking, area 17 is for seeing, area 18 for recognition, area 19 for visual memory, area 22 for comprehension, area 39 for reading and area 44 for speech. Areas related with the mental dimension of reading are image centre, image recognition, image interpretation area (image memory), reading centre, speech centre (oral reading).

Definitions of reading reveal two sides of reading - seeing and recognizing the written symbols and comprehending them. While its auditory and visual components make reading a physical process, interpretation and comprehension make it a mental one. A coordinated labour of these two processes yields a successful reading.